

BIBLIOTEKININKYSTĖS MOKSLO IŠTAKOS LITERATŪROS ISTORIJOJE

PERTTI VAKKARI

Tiriant bibliotekininkystės mokslo ir literatūros istorijos XVIII–XIX a. ryšius, remiamasi Vokietijos ir Suomijos pavyzdžiais, bandant pagrįsti hipotezę, kad bibliotekininkystė, būdama sudedamąja literatūros istorijos dalimi, tik XIX a. diferencijavosi į savarankišką discipliną.

Terminas „literatūros istorija“ savo prasme galėtų atitikti anglų kalbos terminus „literary history“ arba „history of science and scholarship“ ir vokiečių kalbos terminus „Literärgeschichte“ arba „Gelehrtengeschichte“. Šiame kontekste literatūros samprata neapsiriboja grožine kūryba, bet apima visus rašytinius ar spausdintus darbus, turinčius mokslinę ar meninę vertę. Literatūros istorija tapo kultūros ir mokslo istorijos pirmtaku. Jos gimimas susijęs su spaudos išradimu ir mokslų diferenciacijos procesais, didėjančiu žinių ir knygų kiekiu. Spauda visiškai pakeitė žinių plitimą – anksčiau jis buvo susijęs su mokslininkais ir jų minčių kaita, dabar knygos platina žinias nepriklausomai nuo jų kūrėjų. Be to, literatūros istorijos raidą tiesiogiai veikė mokslo raida. Gerokai padidėjus mokslininkų ir jų publikacijų skaičiui, tyrinėtojams buvo sunkiau patiems sekti visus jiems rūpimus darbus, kiekvienas asmuo negalėjo ir toliau aprėpti visų mokslo žinių. Literatūros istorija šiuo atveju atskubėjo į pagalbą. Pavyzdžiui, F. Bekonas manė, kad jos uždavinys – parodyti, kur ir kada menas ar mokslas klestėjo, aprašyti jų kilmę ir raidą, atskleisti šią raidą lėmusius veiksnius. Asmenys, susipažinę su F. Bekono pažiūromis, galėjo padaryti išvadą, kad geresnių tyrimų rezultatų įmanoma pasiekti tik žinant visas aplinkybes, dariusias įtaką mokslo raidai¹.

Tačiau literatūros istorija tobulėjo ne F. Bekono nubrėžta linkme. Ji netapo mokslo raidą nulėmusių aplinkybių ir veiksmų studija. Po F. Bekono net iki XX a. pradžios daugumai autorių nepavykdavo prisiderinti prie šio reikalavimo. Jų darbai nėra mokslų istorijos studijos šiandienine prasme. Jie pateikdavo įvairių mokslų anotuotus literatūros sąrašus chronologine tvarka, taip pat įtraukdami grožinės literatūros istoriją (daugeliu atveju jai atstovavo poezija)². Šitai buvo platinama informacija, kas buvo parašyta įvairiose srityse, o ne kas tuo metu realiai buvo žinoma. Galima pasakyti, kad taip istorinis požiūris literatūros istorijoje buvo pakeistas sisteminiu.

XVIII ir XIX a. literatūros istorijoje pastebima tendencija priešintis mokslų specializacijai. Buvo idealizuojami tie mokslininkai, kurie išmanė daugelį mokslo sričių ir pasižymėjo enciklopediniu išsilavinimu. Ilgi knygų sąrašai rodė tuo metu ben-

¹ von Lempicki S. Geschichte der deutschen Literaturwissenschaft bis zum Ende des 18. Jahrhunderts. 2. Aufl. Göttingen, 1968. S. 106–110.

² Ten pat. P. 109–114.

drą domėjimąsi visų rūšių literatūra. Atlikti darbai buvo daugiau stropumo, o ne su-
manumo rezultatas. Tipišku pavyzdžiu gali būti Morhofo 1688 m. „Poliistorija“ (Mor-
hof „Polyhistor“), pagrįsta universiteto paskaitų įvadinio kursu, kurio pagrindinis tiks-
las – susipažinti su svarbiausiais įvairių sričių darbais.

Literatūros istorijai labai reikšmingi buvo knygų katalogai. Tūriant šios discipli-
nos sudėtį XVIII ir XIX a., pastebėta, kad centrinę jos vietą užima bibliografija. Ši
nebuvo suprantama vien tik kaip knygų sąrašai ar instrukcijos, kaip juos sudaryti, bet
pirmiausiai apėmė sampratą apie knygas, raštą ir spaudą bei bibliotekininkystę³. To-
dėl literatūros istorijos tikslas buvo ne tik padėti suvokti įvairių mokslo sričių turinį,
bet ir atlikti pagrindinės literatūros bibliografinę apskaitą. Literatūros istorijos dar-
bai dažnai pateikdavo esminius tam tikros srities bibliografijos sąrašus, didžiųjų bibli-
otekų knygų katalogus, taip pat į atskirus skyrius buvo įtraukta bibliotekos ir biblio-
tekininkystės sritims atstovaujanti literatūra. Dažniausiai ji siejama su bibliotekos
apibrėžimu, literatūros atranka bibliotekoms, bibliotekų organizavimu ir katalogavi-
mu. Dar XVII a. pabaigoje moksliniuose žurnaluose egzistavo panašios paskirties
skyriniai⁴. Literatūros istorijos kūrėjai skelbė, kad jų tikslas – padėti įgyti žinių apie
knygas ir jų autorius⁵. Literatūros istorija gali būti laikoma bibliotekų ir informacijos
mokslo pirmtaku, nes į ją įėjo tie elementai, kurie dabar sudaro šių mokslų pagrindą.

Bibliotekininkystės ir literatūros istorija turi praktinius ir teorinius ryšius. Lite-
ratūros istorija, ypač XVIII–XIX a., pirmiausia buvo bibliotekinė disciplina, susi-
koncentravusi į bibliografiją, kuri išliko esminė knygų tvarkymui⁶. Kadangi literatū-
ros istorija apėmė žinias apie knygas, ji turėjo tiesioginį ryšį su bibliotekininkyste.
Tuo laiku literatūros istorijų sudarė tinkamiausios bibliotekininkams žinios. Todėl
daug šios srities specialistų dirbo bibliotekininkais.

Tačiau literatūros istorijos raida bei pagrindinis jos tikslas tapo kartu ir jos nuos-
mukio pradžia XIX a. pradžioje. Šis tikslas buvo pateikti visą informaciją apie įvairių
sričių darbus. Dėl mokslų diferenciacijos kartu ir gerokai padidėjusio publikacijų skai-
čiaus pasidarė neįmanoma parodyti bendro darbų skaičiaus. Tokių anotuotų sąrašų
sudarymas, kaip bendrosios bibliografijos dalis, taip pat tapo neįmanomas. Tarp bibli-
ografijos ir literatūros istorijos išnyko ribos, griaunama pastarosios mokslinė tradi-
cija. Pagrindinis dėmesys perkeliamas į atskirų specialiųjų uždavinių tyrimus⁷. Susido-
mėjimą literatūra, kaip estetiniu fenomenu, laikinai padidino romantizmo banga. Gro-

³ Schneider G. Handbuch der Bibliographie. 4 Aufl. Stuttgart, 1969. S. 1; 6–7; Denis M. Grundriß der Bibliographie und Literaturgeschichte. Wien, 1774–76; Heumann C. A. Conspectus rei publicae literariae. 7 Aufl. Hannover, 1763.

⁴ von Lempicki. Min. veik. P. 189–191.

⁵ Blum R. Bibliographia. An Inquiry into its Definition and Designations. Folkestone, 1980. P. 113–114.

⁶ Lindroth S. Lärdomshistorien (History of science and scholarship) // Nordisk håndbog i bibliotekskunskab. I. København, 1957. S. 9.

⁷ Herse W. Literärgeschichte als Wissenszweig des Bibliothekars // Zentralblatt für Bibliothekswesen 50 (1933). S. 529–532; Stäber P., Schmidt K. Wissenschaftskunde und Bibliothekswissenschaft // Zentralblatt für Bibliothekswesen. 97 (1983), S. 349–350.

žinės literatūros tyrimas, buvęs sudedamąja literatūros istorijos dalimi, diferencijavosi į savarankišką akademinę discipliną⁸.

Bibliotekininkystės mokslo (Bibliothekswissenschaft) raida XIX a. Vokietijoje taip pat gali būti laikoma literatūros istorijos diferenciacijos rezultatu. Iš dalies tos pačios priežastys, kurios silpnino literatūros istoriją, veikė ir bibliotekininkystės mokslo raidą. Bibliotekų darbo aplinkybės XIX a. pasikeitė. Tobulėjo mokymosi ir švietimo sistema, atsiradusios specialiosios disciplinos atvėrė naujas mokymosi ir tyrinėjimų erdves. Šių reiškinių rezultatas – bibliotekų ir jų skaičiaus padidėjimas. Kadangi sparčiai daugėjo knygų ir profesinių žurnalų, reikėjo naujų organizacinių sugebėjimų tai medžiagai tvarkyti. Bibliotekoms persiorientavus nuo uždarų institucijų į visuomenines pasikeitė ir skaitančios visuomenės sudėtis⁹.

Bibliografijos darbai, atskleidžiantys įvairių sričių spaudą, tam tikros apimties knygų atranka ir būtini katalogai buvo bibliotekų požiūriu reikšmingiausi dalykai, kuriais rūpinosi ir literatūros istorija. Nors buvo akcentuojamos žinios apie literatūrą, tačiau vien tik išmanymas to, kas buvo parašyta įvairiose srityse, negalėjo garantuoti bibliotekos organizavimo taip, kad ši reikalinga informacija galėtų būti randama. Literatūros istorija suteikė pagrindinį metodą tobulinant bibliotekininkystės idėją – kaip organizuoti biblioteką jos praktiniam naudojimui. Galėtume palyginti jų laikų ir dabartines problemas. Pavyzdžiui, informacija dabar greitai randama duomenų bazėse, tačiau pastarųjų paieška ar sudarymas – daug sudėtingesnis procesas. Tuo tarpu „auksiniame“ literatūros istorijos amžiuje kiekvienas žinojo, kas yra parašyta, net ir nepaisydamas paieškos priemonių ir organizacijos dalykų.

Kai kurie bibliotekininkai ir mokslininkai suprato darbo specializavimą rašytinės ar spausdintos medžiagos rinkimo, organizavimo ir saugojimo linkme. Todėl pradėjo kristalizuotis įvairių sričių žinios: vokiečių bibliotekininkai jas pavadino bibliotekininkystės mokslu (anglų k. „library science“, vokiečių k. „Bibliothekswissenschaft“)¹⁰.

„Bibliotekininkystės mokslas“ įvade (1808–1829 m.) M. Šretingeris paaiškino, kodėl jis parašė knygą. Anksčiau skelbti darbai bibliotekininkų mokymo ar bibliotekų organizavimo klausimais daugiausia dėmesio skirdavo knygų įvertinimui ar jų atrankai. Kadangi tokio pobūdžio rašiniai turėtų būti tiesiogiai susiję su bibliotekos organizavimu, M. Šretingeris nusprendė ignoruoti žinias apie knygas (vok. k. „Bucherkunde“) ir visą dėmesį skirti tiesiogiai bibliotekos tvarkymui (vok. k. „Einrichtung“). Jis pabrėžė, kad žinios apie knygas realiai nėra bibliotekininkystės mokslo dalis. Anot M. Šretingerio, būtų absurdiška, jei bibliotekininkai būtų nesusipazinę su literatūra, bet ne visi literatūros ekspertai yra tinkami bibliotekininkai. Literatūros ekspertas sugeba kolekcionuoti knygas, bet pirmutinis bibliotekos inko uždavinys yra

⁸ Mustelin O. Från lärdomshistoria till litteraturhistoria (From history of science to history of literature) // Lychnos årsbok 1969–70. Uppsala, 1971. S. 309.

⁹ Rovelstad M. The Changing Dimensions of Library Science // Libri. – 27 (1977), p. 9–21.

¹⁰ Rovelstad M. The Changing Dimensions of Library Science // Libri. – 27 (1977), p. 10.

suformuoti tinkamą bibliotekai knygų kolekciją. O tam ir reikalingos studijos, kurias M. Šretingeris pateikė kaip „Bibliotekininkystės mokslą“¹¹. Taip trumpai buvo apibūdintos teorinės prielaidos, reikalingos bibliotekai organizuoti. Taigi M. Šretingeris nubrėžė aiškia ribą tarp literatūros istorijos ir bibliotekininkystės mokslo. Tačiau jis dirbo veikiamas literatūros istorijos tradicijų; tai patvirtinta jo duotas bibliotekos apibrėžimas ir tam tikras problemų pateikimo būdas, išskyrus dalį iš G. Nodė 1627 m. darbo¹².

M. Šretingeris gana familiariai elgėsi su akademinėmis tiesomis. Jis nepripažino to literatūros istorijos suteikto pagrindo, bet pabrėžė savo nuo jos nutolusias idėjas. Šio mokslininko laimėjimas buvo pačių pažangiausių literatūros istorijos idėjų pritaikymas bibliotekininkystei ir jų tolesnis išplėtojimas nauju sisteminiu būdu. Tačiau M. Šretingerio idėja apie bibliotekininkystės mokslo tikslus ir turinį nebuvo vieningai priimta. Diskusija kilo dėl santykio tarp literatūros istorijos arba žinių apie knygas ir bibliotekininkystės mokslo. Iškilo klausimas – ar žinios apie knygas yra esminė bibliotekininkystės dalis. J. Šmitas savo 1840 m. knygoje „Bibliotekininkystės mokslo, literatūros ir knygotyros vadovas“ („Handbuch der Bibliothekswissenschaft, der Literatur-und Bücherkunde“) pabrėžė, kad bibliografija, arba žinios apie knygas, turi būti laikoma didžiausia bibliotekininkystės mokslo dalimi. Platesne prasme šis mokslas negali būti ribojamas bibliotekos ar knygų kolekcijos praktinio organizavimo tikslų, bet turi apimti tokios kolekcijos objektus ir pateikti informaciją apie knygas ir ypač apie jų vertę¹³. J. Šmitas, pavyzdžiui, pradėjo žinių apie knygas dalį (Literaturkunde) nuo skyriaus, skirto bibliografijos sistemoms¹⁴. M. Šretingeris savo knygoje joms taip pat skyrė dėmesio, tiesiogiai palikdamas tai bibliotekininkystės mokslui.

Bibliotekininkystės mokslo akademinės disciplinos formavimasis skirtingų struktūrų ar paradigmų pagrindu skatino nesusipratimus ir apsunkino nustatyti esmę, nors šios disciplinos turinys, santykis su literatūros istorija ir žiniomis apie knygas buvo nuolat diskutuojamas XIX a. pabaigoje. Literatūros istorijos tradicijos gyvybingumas matomas iš bibliotekinių žurnalų, pavyzdžiui „Serapeum“ (1840–1870), gausiai spausdinančių straipsnius šia tema. K. Dziacko – pirmasis bibliotekininkystės mokslo profesorius Getingeno universitete (1886) – įtraukė į savo paskaitas elementus iš knygos „Raštas, knyga ir bibliotekininkystė“ (Schrift-, Buch-und Bibliothekswesen). Jo redaguota publikacijų serija vadinosi „Indėlis į rašto, knygos ir bibliotekininkystės žinojimą“ („Beiträge zur Kenntniss des Schrift-, Buch-und Bibliothekswesens“) ir apė-

¹¹ M. Schrettinger. Versuch eines vollständigen Lehrbuchs der Bibliothek-Vissenschaft. Helf 1–3. Munchen, 1808–29. Helf 1. S. III–V.

¹² Naude G. Advice on Establishing a Library. (Berkeley, Los Angeles, 1959) // Orig. Avis pour dresser une bibliothéque. Paris, 1627.

¹³ Schmidt J. Handbuch der Bibliothekswissenschaft, der Literatur-und Bücherkunde. Weimar, 1840. S. 4.

¹⁴ Ten pat. P. 308–318.

mė bibliotekininkystės mokslo žinias plačiaja prasme¹⁵. Oficialiu naujo mokslo atėjimo į Vokietiją požymiu tapo 1893 m. įsakymas, kuriuo buvo reguliuojamas bibliotekininkų darbas Prūsijos akademinėse ir mokslinėse bibliotekose¹⁶. Pagal jo reikalavimus kandidatai, be kitų dalykų, privalėjo turėti išsamų literatūros istorijos žinių. Tačiau studentai, laikydami egzaminus, nuolat susidurdavo su sunkumais, nes nebuvo 1893 metams tinkamų knygų. Tai rodė, kad žinios apie knygas, kaip bibliotekininkystės mokslo dalis, prarado savo pozicijas.

Bibliotekininkystės specializacijos mastas ir profesiniai reikalavimai sudarė da-
lį diskusijos dėl bibliotekininkystės mokslo santykio su literatūros istorija. Buvo svar-
bu išspręsti problemą, ar bibliotekininkas pirmiausia turi specializuotis tam tikroje
srityje, jeigu nori įgyti plačių žinių, susijusių su dalyko išmanymu, ar labiau turi būti
pabrėžiama bibliotekininkystės sritis¹⁷. Problema yra pripažįstama ir šiandien. Daly-
ko išmanymas nukreipia į literatūros istorijos studijas, o bibliotekinis išprusimas – į
siauresnį šios srities interpretavimą. Neabejotinai paskutinioji nuostata sulaukė pri-
pažinimo Vokietijoje. Profesiniai uždaviniai siejami su bibliotekų organizavimu. Tam
tikros specialios srities dalykinės žinios nesuteikia priemonių šiam tikslui. Taip A. Grae-
selio 1920 m. „Bibliotekininkystės studijų vadovas“ (A. Graesel „Handbuch der Biblio-
thekslehre“), tapęs daugeliu metų standartiniu tekstu, atskyrė knygos ir bibliote-
kininkystės mokslus, pabrėždamas, kad pirmasis yra tik antrojo papildymas¹⁸. Tik per-
lipęs XX a. slenkstį, bibliotekininkystės mokslas žengė savo pirmuosius tikrai sava-
rankiškus žingsnius Europoje.

BIBLIOTEKININKYSTĖS IR LITERATŪROS ISTORIJA SUOMIJOJE

Suomijoje pirmasis literatūros istoriją pradėjo dėstyti Jakobas Hartmanas, 1756 metais Turku universitete tapęs filosofijos ir literatūros istorijos profesoriumi, nuo 1750 metų universiteto bibliotekoje dirbęs bibliotekininko padėjėju ir sudaręs išsamų šios bibliotekos knygų katalogą. Tai dar kartą patvirtina, kad Suomijoje, kaip ir kitose Europos šalyse, buvo nustatytas ryšys tarp literatūros istorijos ir biblioteki-
ninkystės.

J. Hartmanas skaitė bendrosios literatūros istorijos paskaitas nuo seniausių lai-
kų iki savo amžiaus ribos, remdamasis gerai žinoma A. Heumano knyga „Conspectus
Reipublicae Literariae“ (1717)¹⁹. Deja, šių paskaitų neišliko, todėl tik A. Heumano
„Konspekto“ dėka galime daryti prielaidą, kad dėstomasis kursas turėjo apimti tas
žinias apie knygas, kurios buvo laikomos esminėmis bibliotekininkystei.

¹⁵ Rovelstad M. The Changing Dimensions of Library Science // *Libri*. – 27 (1977), p. 11–12.

¹⁶ Herse W. Literär-geschichte als Wissenszweig des Bibliothekars // *Zentralblatt für Bibliothekswesen*. – 50 (1933), S. 528–529.

¹⁷ Scholl N. Bibliothekar und Wissenschaft. Studien zur Geschichte des bibliothekarischen Berufs // *Bibliothek und Wissenschaft*. – 1964, S. 142–200.

¹⁸ Graesel A. *Handbuch der Bibliothekslehre*. Leipzig. – 1902, S. 8.

¹⁹ Hultin A. Frihetstidens literatur-och lärdomshistoria i Finland (The History of Literature and Science in the Period of Liberty in Finland) // *Skrifter utg. av Svenska litt. sällsk. i Finland*. – 121 (1915), s. 245–246.

Bibliotekininkystės mokslinės ir pedagoginės veiklos pradininku laikomas H. G. Porthanas. Jis tapo Suomijos kultūrinio gyvenimo centre figūra paskutiniajame XVIII a. ketvirtyje. Tai žinomas suomių folkloro, kalbos ir istorijos tyrinėtojas. Nuo 1764 m. dirbdamas Turku universiteto bibliotekoje iš pradžių bibliotekininko padėjėju, o nuo 1772 metų – bibliotekininku, pavertė ją viena pažangiausių to meto įstaigų²⁰. Bendros Europos tradicijos sieti bibliotekininko profesiją su mokymu buvo laikomasi ir Suomijoje, todėl 1777 metais H. G. Porthanas buvo paskirtas retorikos ar iškalbos profesoriumi. H. G. Porthanas dėstė daugelį dalykų, pavyzdžiui, literatūros istoriją, kuri nebuvo tiesiogiai susijusi su jo specialybe, tačiau jo literatūros istorijos paskaitos taip pat buvo pagrįstos A. Heumano „Konspektu“²¹. Savo paskaitas H. G. Porthanas skaitė universiteto bibliotekoje, kuri geriausiai tiko literatūros istorijai pristatyti. Išlikę dokumentai rodo, kad jo dėstoma literatūros istorija apėmė žinias apie knygas, knygų katalogus, rankraščius, retus knygų leidimus ir buvo reikšminga besimokant įgyti informaciją apie tyrinėtojus ir kitus reikalingus autorius. Pastarasis faktas rodo, kad H. G. Porthaną galima priskirti informacijos mokslo pradininkams Suomijoje. H. G. Porthanas atliko ir pirmuosius mokslinius bibliotekininkystės tyrinėjimus. Jis publikavo nebaigtą mokslinių darbų „Historia Bibliothecae Academiae Aboensis“ (1771–1795) seriją, skirtą bibliotekos istorijai, pažymint vertingiausias ir rečiausias jos knygas. Šio mokslininko įtaką Suomijos bibliotekų kultūrinei raidai sunku pervertinti. Jis aktyviai domėjosi moksliniais tyrimais, aplankė Vokietijos Getingeno universitetą, garsėjusį senomis literatūros istorijos dėstymo tradicijomis (čia dirbo A. Heumanas), susipažino su Getingeno universiteto biblioteka, pripažinta tuo metu viena geriausių Europoje. Ši kelionė labai paveikė jo tolesnius darbus. Viena iš didžiausių H. G. Porthano dovanų suomių kultūrai tapo nacionalinės literatūros koncepcijos apibrėžimas bei universiteto bibliotekos pradėtas perorientavimas į nacionalinę biblioteką²².

Bibliotekininko pareigos Turku universitete buvo galutinai susietos su literatūros istorijos dėstymu 1789 metais. F. V. Pipingas buvo vienas iš pirmųjų literatūros istorijos profesorių, daug nusipelnusių ir suomių bibliotekininkystės istorijai. Buvęs H. G. Porthano mokinys gavo šį paskyrimą tik 1814 metais. Tačiau iš tikrųjų jis liko bibliotekininku, nors ir dėstė literatūros istoriją. Savo paskaitose jis nagrinėjo bibliografiją plačiąja prasme ir skirstė ją į tris dalis. Žinios apie knygas, arba bibliognozė, buvo tapachios istorinėms žinioms apie egzistuojančias ar egzistavusias knygas. Technologinė bibliografija reiškė būdus, kaip informacija apie knygas gali būti pateikiama kitiems. Trečiajai bibliografijos daliai atstovavo kritika, arba žinios apie knygų vertę ir kokybę. Bibliognozė ir technologinė bibliografija buvo susijusios su išoriniais arba materialiais literatūros požymiais, tuo tarpu kritiką domino jos vidiniai vertės dalykai.

²⁰ Vallinkoski J. The History of the University Library at Turku 1722–1777. Helsinki, 1975. S. 62–66.

²¹ Mustelin O. Från lärdomshistoria till litteraturhistoria (From history of science to history of literature) // *Lychnos årsbok 1969–70*. Uppsala, 1971. S. 309.

²² Häkli E. Finland // *Bibliotheken der nordischen Länder in Wergangenheit und Gegenwart*. Wiesbaden, 1983. S. 234–235.

Atsižvelgdami į šiuolaikinius aiškinimus, turime prisiminti, kad tuo metu bibliografija buvo suvokiama priklausomai nuo jai priskiriamos būtinybės apibūdinti išorinius arba vidinius knygos požymius, atskleidžiančius jos turinį. Tie patys klausimai iškilo ir vėlesnėse diskusijose, svarstant informacijos mokslo paskirtį. Pagal Aleno ir Michailovo koncepcijas, informacijos mokslas, be kitų dalykų, tiria mokslinės informacijos struktūrą ir tikslus, bet ne jos turinio dalykus²³. Galėtų atrodyti, kad informacijos mokslas tam tikru mastu susiduria su tais pačiais uždaviniais, kuriuos sprendė dalis literatūros istorijos, vadinamoji bibliografija. Tik jų reikšmė buvo skirtinga. Šiandien diskutuojamos informacijos problemos, o tais laikais diskusijų objektas buvo knyga.

Savo moksliniuose tyrimuose F. V. Pipingas sprendė knygų ir bibliotekų istorijos problemas lygiai taip pat puikiai kaip ir bibliografijos. Jo atlikti bibliotekos istorijos tyrinėjimai buvo skelbiami tarp 1813 ir 1827 metų „De bibliothecariis Academiae Aboensis I–XX“ ir dalis – 1819 metais „De bibliotheca ordinata I–II“. Be to, jis parašė suomių spaudos istoriją. Visi šie darbai sudarė tam tikrą literatūros istorijos dalį. Tačiau didžiausi F. V. Pipingo laimėjimai tikriausiai susiję su suomių literatūros bibliografija „Förteckning öfver i tryck utgifna skrifter på Finska“, paskelbta 1857 metais ir Juliaus Petzholdto pavadinta pačia išsamiausia pasaulyje²⁴.

F. V. Pipingo veiklą 1838 metais tęsė Aleksas Blomgvistas. Jo paskaitos buvo grindžiamos L. Vachlerio bendrosios literatūros istorijos darbu „Handbuch der allgemeinen Geschichte der literarischen Cultur“ (1804–1805) bibliografijos ir bibliologijos aspektais. Bibliografiją jis suprato kaip knygų aprašymą ar bendrą knygų sritį. Be šių dalykų, į paskaitas buvo įtraukta rašto ir spaudos istorija, bibliotekininkystė su visomis savo sritimis, apimančiomis specialias knygų organizavimo dalis. Sprendžiant iš bibliotekininkystės temų, jo paskaitose, matyt, buvo remiamasi gerai žinomais F. Eberto (1820), C. Molbecho (1829) ir M. Šretingerio (1808–1929) darbais²⁵. Pirmosios bibliografijos paskaitos, skaitytos 1833–1834 m., įrodo, kad labiausiai A. Blomgvistas rėmėsi F. Eberto darbais²⁶. A. Blomgvistas pabrėžė, kad būtent M. Šretingeris siekė bibliotekininkystės mokslą padaryti tikru mokslu, tačiau gana nesėkmingai. Beje, jis nepateikė jokių šios išvados argumentų. Tačiau galime spręsti, kad pats A. Blomgvistas nelaikė mokslu bendrųjų bibliotekininkystės principų ir matė skirtumą tarp mokslinio ir materialaus bibliotekininkystės mokslo pagrindimo.

---

²³ Schrader A. In Search of a Name // Information Science and its Conceptual Antecedents. Library and Information Science Research. – 1984, p. 236–238.

²⁴ E. Häkli. Finland // Bibliotheken der nordischen Länder in Vergangenheit und Gegenwart. Wiesbaden, 1983. S. 241.

²⁵ Ebert F. Die Bildung des Bibliothekars. Leipzig, 1820; Molbech C. Om offentlig biblioteker, bibliotekar og det man har kaldet biblioteksvindenskap. Kibenhavn, 1829; Schrettinger M. Versuch eines vollständigen Lehrbuchs der Bibliothek-Wissenschaft. Heft 1–3. München, 1808–1829.

²⁶ Blomqvist A. Inledning till litteraturhistorien och bibliographien (An Introduction to the history of literature and bibliography). Lecturemanuscript (1833–34). The University Library at Helsinki. S. 60–64.

Pavyzdžiui, bibliotekininkystės mokslas tuo metu apėmė bibliotekos organizavimo ir vadybos klausimus, vėliau buvo įtraukti dalykai, susiję su bibliotekos patalpomis ir įranga, knygų įrišimu ir apsauga²⁷. Bibliotekininkystės mokslą A. Blomgvistas laikė sudedamąja bibliografijos dalimi, o bibliografija savo ruožtu sudarė tam tikrą literatūros istorijos dalį. Be to, kaip ir F. Ebertas, jis pabrėžė literatūros istorijos studijų svarbą bibliotekininkams.

Tolesnę literatūros istorijos raidą bei diferencijavimąsi Suomijoje lėmė tie patys veiksniai kaip ir visoje Centrinėje Europoje. Bibliotekininkystė, kaip savarankiška profesija, žengė savo pirmuosius žingsnius. 1852 metais bibliotekininko profesiją nuspręsta atskirti nuo dėstytojo pareigų, panaikinti vientisą literatūros istorijos kursą universitete ir jo vietoje įvesti estetikos ir moderniosios literatūros paskaitas. Šis sprendimas motyvuojamas pernelyg plačia literatūros istorijos samprata bei pernelyg sunkiu bibliotekininko darbu, nuolat didėjančiu atotrūkiu tarp jo profesijos ir privalomų dėstyti dalykų. Literatūra ir estetika tampa savarankiškomis disciplinomis, o istorijos tyrimas pasilieka kiekvienos savarankiškos mokslo šakos dalyku. Domėjimasis bibliotekininkyste ir bibliografija sumažėja, nes šios daugiau nepriklauso jokiai dėstomai disciplinai. Taigi bibliografija egzistuoja ne mokymo ar teorijos požiūriu, bet diferencijuojama į praktinę sritį, o tai reiškė mokslinių tradicijų sumenkėjimą. Tačiau pačiame universitete bibliotekininkams ir bibliotekininkų padėjėjams vis dar buvo taikomi tie patys reikalavimai kaip ir profesoriams. Pagal 1852 metų universiteto statutą jie privalėjo parašyti daktaro lygio mokslinį darbą bibliotekininkystės mokslo, literatūros istorijos ar mokslo tema. Tai sudarė sąlygas tęsti kai kuriuos mokslinius tyrinėjimus, tačiau dauguma tokių darbų buvo mokslo ar mokymo istorijos bendrosios studijos, o vienintelis bibliotekininkystės mokslui atstovaujantis darbas buvo paskelbtas XIX amžiaus pabaigoje²⁸. Bibliotekininkystės moksliniai tyrimai suintensyvojo tik XX amžiuje, atėjus naujai bibliotekininkų kartai. Orientuoti į knygos ir bibliotekų istoriją, jie taip pat turėjo ryšį su literatūros istorija.

Versta iš: Pertti Vakkari.
Roots of library science in historia
literaria // Wolfenbütteler Notizen
zur Buchgeschichte. Jahrgang 11.
1986. Heft 2.

Iš anglų kalbos vertė
Violeta Černiauskaitė

²⁷ Blomqvist A. Om bibliognosien (On bibliognosie). Lecturemanuscript (1838). The University Library at Helsinki. S. 31–36.

²⁸ Vakkari P. Historia literariasta kirjastotieteeksi ja informatiikaksi (From Historia Literaria to Library and Information Science. On the Development of the Research in the Library and Information Field in Finland) // Kirjastotiede ja informatiikka. – 1985, 4, p. 7.